פרשת השבוע על פי הנתיבות שלום

ויקהל

וי"ל עוד בענין דרך התשובה למעשה העגל שנאמרה בפרשה, דהנה לעיל בפרשת העגל נאמר, ויהי ממחרת ויאמר משה אל העם אתם חטאתם חטאה גדולה ועתה אעלה אל ה' אולי אכפרה בעד חטאתכם. ויש להבין משמעות חטאה גדולה, במה נמדד החטא ומה נתכוון משה בזה. אכן-הכוונה בזה דייש חטאים שגם תשובה פשוטה מועלת לכפר עליהם, וחטאה גדולה היינו חטא שתשובה רגילה אינה מועלת לכפר עליו. וזה שאמר משה לישראל כי על חטא העגל נצרך להמשיך דרך חדשה של תשובה. ולכך ועתה אעלה אל ה' אולי אכפרה בעד חטאתכם, להמשיך להם דרך תשובה. וכאשר ירד משה מן ההר למחרת יוהכ"פ אחר שנתפייס הקב"ה עם ישראל, הקהיל את העם להורות להם דרך תשובה, ע"י ב' המצוות שבת והקמת המשכן, אשר עיקר ענינם הוא האהבה שבין קוב"ה וישראל, והיא בחי' תשובה עילאית המכסה על כל פשעים. שבת ענינה כמ"ד ביני וביו בני ישראל אות היא לעולם, וכנסת ישראל יהיה בן זוגך, שמורה על גודל האהבה שבין קוב"ה וישראל. וע"כ השומר שבת כהלכתה אפילו עבד ע"ז כדור אנוש מוחלין לו, משום שעל כל פשעים תכסה אהבה. וכמ"ד ברמב"ן (פר' פנחס) בטעם שבכל המועדים קרב שעיר לחטאת במוספים משא"כ בשבת, מפני שכנסת ישראל בת זוגו והכל שלום, והיינו משום שהשבת היא מקור האהבה שבין קוב"ה וישראל ובמקום אהבה אין שום חטא ופשע שעל כל פשעים תכסה אהבה. וא"צ בשבת שעיר לחטאת. וכמ"כ מצות הקמת המשכן עיקר ענינה הוא אהבה שבין קוב"ה וישראל, וכמ"ד במדרש בפרשתנו (רבה מט,א) ויעשו כל חכם לב הה"ד מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה, מים רבים אלו העכו"ם שנא' כהמות מים יהמיון, ואם מתכנסים כל העכו"ם לבטל את האהבה שבין הקב"ה לישראל אינם יכולין. הוי מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה שנא' ואוהב את יעקב. ונהרות לא ישטפוה אלו המלכיות שנא' את מי הנהר העצומים והרבים את מלך אשור. אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה בוז יבוזו לו, היינו שאומות העולם היו נותנים כל אשר להם כדי לידבק באהבת ה', אך בוז יבוזו להם. אבל בני עשו לי מקדש של יריעות וירדתי ושכנתי בתוכם שנא' ולא יכול משה לבא אל אהל מועד וכבוד ה' מלא את המשכן, ע"כ. והרי שהמשכן מורה על גודל אהבת הקב"ה לישראל שהשרה שכינתו בתוכם אף במקדש של יריעות, וכמו שנקרא ביהמ"ק רצוף אהבה. וב' מצוות אלו נתן הקב"ה לישראל תיקון על החטאה הגדולה של חטא העגל, שאף שתשובה סתם אינה מועלת לתקנו, הרי גודל האהבה שבב' מצוות אלו מכסה על הפשעים, שזה בחי' תשובה עילאית.

וי"ל דנרמז בהקדמת ציווי השבת להקמת המשכן, דהשבת ענינה יותר גבוה מהמשכן. דהנה לגבי הכרובים איתא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום היו הכרובים מעורין זה בזה, שמורה על גודל האהבה והחיבה של הקב"ה עם ישראל, אמנם כשאינם עושין רצונו אין הכרובים מעורין זב"ז. ואילו בשבת כתיב ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם, בכל מצב שיהודי נמצא קיים האות בינו להקב"ה ע"י השבת, ואור השבת מאיר לו אפי' בשפל מצבו באשר הוא שם במדרגות התחתונות ביותר. והוא ע"פ מד"א בספה"ק שבששת ימי המעשה עבודתם של ישראל היא בבחי' עבדים ואילו בשבת היא בבחי' בנים, כמ"ד בנים אתם לה' אלקיכם. ובחי' בנים היא אף בזמן שאינם עושים רצונו, וכדקיי"ל כר"מ שבין כך ובין כך נקראו בנים.

והנה בשבת יש בחי' זכור ובחי' שמור, דזכור הוא מדת אהבה ושמור הוא מדת היראה, אלא שגם היראה בש"ק ענינה אהבה, ע"ד דאיתא ביסה"ע (ח"ב פ"ג,טז) שיש יראה שמקורה הוא אהבה, שהאוהב האמיתי מתיירא בכל עת שלא תפגם האהבה אפילו במשהו, וע"כ ירא מלעבור על רצון אהובו, ויראה זו היא משורש אהבה. וזהו מה שאנו אומרים בזמר י' אכסוף, משוך נועם יראתך, שלכאורה נעימות ותענוג הם היפך היראה שהיא בבחי' ואסלדה בחילה, אלא שבשבת היראה היא ג"כ משורש האהבה, והשבת נועם הנשמות וכו' להתעדן באהבתך ויראתך, שגם היראה היא משורש העדן והתענוג.

ומדרגה זו ישנה גם בחג הפסח, שאף הוא נקרא שבת כמ"ד וספרתם לכם ממחרת השבת, ובו יש ג"כ ב' הבחי' זכור ושמור, כדכתיב (שמות יג) ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים וגו', וכתיב (שם יב) ושמרתם את היום הזה לדרתיכם חקת עולם. דחג הפסח ענינו אהבה כמו שבת, וגם היראה מבחי' שמור היא משורש אהבה. וכמ"כ צרוף החודש של ניסן הוא שם הוי"ה כסדרו המורה על אהבת ה', באשר חודש ניסן כל ענינו הוא אהבת ה'.

ולפ"ז יבואר ענין ויקהל משה, מה המיוחד במצוות אלו שנאמרו בהקהל יותר משאר מצוות התורה, אלא דכיון שעיקר ענינם הוא אהבת ה', ואיתא בשם צדיקים שהעצה להגיע לאהבת ה' היא ע"י אהבת ישראל, ע"כ הקהיל משה שיהיו כאיש אחד בלב אחד, ועי"ז יוכלו להשיג קדושת השבת וקדושת המשכן, בבחי' ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם.

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם וגו' וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה', ולהלן נאמר בהמשך לזה פרשת המשכן. ויש להבין אומרו ויקהל שלא מצינו דוגמתו במקום אחר. וגם ההדגשה את כל עדת בני ישראל שנאמר כאן ובמשכן. וכן אומרו אלה הדברים בלשון רבים, דהרי על המשכן נאמר לחוד זה הדבר אשר צוה ה'.

ויש לבאר ענין השייכות של ציווי שבת והמשכן, דהנה כדאיתא היה זאת ממחרת יום הכיפורים. וי"ל המשמעות בזה, דהנה הקב"ה שלח את נשמת יהודי לעוה"ז והורידה ממקום גבוה למקום נמוך, כשיעודה רם ונישא להיות דבוק בהשי"ת, ולכאורה איך יכול יהודי למלא את תפקידו ולהגיע ליעודו בהיותו במקום שפל בעוה"ז עולם התאוות, איך יוכל להתעלות בו למדרגה כה גבוהה. לכך נתן הקב"ה את קבלת התורה, בבחי' ישלח עזרך מקודש, שבקבלת התורה ניתן ליהודי כח גדול, התורה והמצוות המסייעים לו לחלצו מהמצבים השפלים ביותר להגיע ליעודו הקדוש. אולם אח"כ היתה הנפילה מאיגרא רמא לבירא עמיקתא של מעשה העגל, כמ"ד אני אמרתי אלקים אתם וגו' אכן כאדם תמותון. וכאשר נתפייס הקב"ה ביום הכיפורים עם ישראל, הרי משלימות ההתפייסות שתהיה בת קיימא שיותר לא ישנה עוד דבר כזה, ואיך יהיו ישראל מובטחים שלא תהיה להם עוד ירידה ונפילה כזו. כנגד זה נאמר למחרת יום הכיפורים ברדת משה מן ההר, ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם, היינו שהקב"ה נתן עצות לשמור עליהם לבל יכשלו, את ב' הענינים שנאמרו בפרשה, מצות שבת ומעשה המשכן.

כח השבת הוא כמד"כ כאן, ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קודש, שלכאורה תיבת לכם מיותרת, ופי' בזה בספה"ק קדושת לוי, שהוא ע"ד מאחז"ל לגבי יו"ט חציו לה' וחציו לכם (ביצה טו.), שבשבת יהיה לכם קודש, הענינים הגשמיים הנכללים בלכם, גם הם קודש. והוא כעין מאמר מרן מקוברין זי"ע, קודש היא לכם שבת המלכה, דבש"ק גם ענייני לכם קודש הם. והיינו לפי שהשבת היא מקור הקדושה, כדכ' ויברך א' את יום השביעי ויקדש אותו, ואיתא בראשית חכמה שהשבת היא מעיין הקדושה להשפיע קדושה ביהודי, והשפעת הקדושה של שבת מקדשת אפילו את ענייני לכם להיות קודש, וזה מביא את יהודי להיות דבוק בה'. וזהו הכח שנתן הקב"ה לישראל לאחר ההתפייסות כדי לשמור עליהם לבל יכשלו עוד. ובכלל מאחז"ל (שבת קיח:) כל השומר שבת כהלכתה אפילו עבד ע"ז כדור אנוש מוחלין לו, שהשבת היא גם הכח לשמור שלא יכשלו עוד כל כך. וע"ד דברי הרמב"ן הנז' בפר' פנחס, דבמוסף השבת אין שעיר לחטאת, מפני ששבת היא בחי' על כל פשעים תכסה אהבה, וכדכ' ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם שהשבת היא מקור האהבה בין הקב"ה וישראל, וזה מכסה על כל פשעים ושומר מכל חטאים.